

В.В. Зубченко*, аспірантка

Білоцерківський національний аграрний університет

ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

Постановка проблеми. Сталій розвиток молочного скотарства спрямований на повне задоволення потреб населення країни в якісному молоці та молочних продуктах. Загострення питання забезпечення населення високоякісними молочними продуктами зумовлена суттєвим зменшенням поголів'я худоби і, як наслідок, скорочення обсягів виробництва продукції молочного скотарства, ефективність якого значною мірою залежить від інтенсивності відтворення стада та підвищення його продуктивності. Підвищення продуктивності великої рогатої худоби вимагає вирішення питання досягнення запланованих темпів нарощення поголів'я, достатнього рівня молочної продуктивності, зниження виробничих витрат на вирощування молодняку та підвищення ефективності його використання. Саме тому дослідження питань управління процесом відтворення молочного стада й підвищення його економічної ефективності як чинників сталого розвитку молочного скотарства в сучасних умовах господарювання є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку молочного скотарства й виробництва молока присвячені праці П.С. Березівського [1], М.М. Ільчука [2], Т.Л. Мостенської [3], П.Т. Саблука [4], О.М. Шпичака [5] та багатьох інших. Проте питання щодо вирішення проблем відтворення поголів'я, поліпшення структури стада в різних категоріях господарств у сучасних ринкових умовах є актуальними і потребують подальшого дослідження

* Науковий керівник – О.М. Варченко, д-р. екон. наук, професор

Мета дослідження. Оцінка існуючого стану організації процесу відтворення поголів'я та обґрунтування напрямів нарощення поголів'я великої рогатої худоби молочного напрямку з метою підвищення ефективності виробництва молока та забезпечення сталого розвитку галузі.

Результати дослідження та їх обговорення. Відомо, що відтворення стада великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах здійснюють переважно за рахунок вирощування власного ремонтного молодняку. Процес відтворення має забезпечувати необхідну кількість поголів'я, його структуру і продуктивність відповідно до обсягу виробництва продукції на перспективу та спеціалізації галузі, поліпшення племінних якостей тварин (табл. 1).

Таблиця 1

**Поголів'я корів та молодняку для відтворення стада (на 1 січня),
тис. голів**

	Роки										
	1991	1996	2001	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Корови	8378,2	7531,3	4958,3	4283,5	3926,0	3635,1	3346,7	3095,9	2856,3	2736,5	2631,2
Бугаї-плідники	14,1	15,7	15,3	17,1	16,8	21,6	22,3	18,8	17,8	17,4	14,4
Телиці від 2 років і старші	1507,2	1135,4	496,1	353,0	310,2	276,1	253,5	220,0	202,7	193,5	142,1
у співвідношенні до кількості корів, %	18,0	15,1	10,0	8,3	7,9	7,6	7,6	7,1	7,1	7,1	5,4
Телиці від 1 року до 2 років	761,5	667,5	406,6	353,2	307,3	359,1	384,6	338,3	321,3	318,5	288,9
у співвідношенні до кількості корів, %	9,1	8,9	8,2	8,2	7,8	9,9	11,5	10,9	11,2	11,6	11,0

Джерело: складено і розраховано автором на основі даних Державного комітету статистики України [6]

Отже, аналізуючи наведені дані, відмітимо, що в останній період спостерігається критичне зниження поголів'я худоби молочного напрямку. Однією з основних причин даної тенденції є відсутність поголів'я телиць для відтворення стада. Наявність телиць від 2 років і старше на 1 січня 2011 р. становила 142,1 тис. голів, або 5,4 % до кількості корів при мінімальній річній нормі вибраковки 20-25 %, а телиць віком від 1 до 2-х років – 288,9 тис. голів, або 11,0 % до кількості корів (рис. 1).

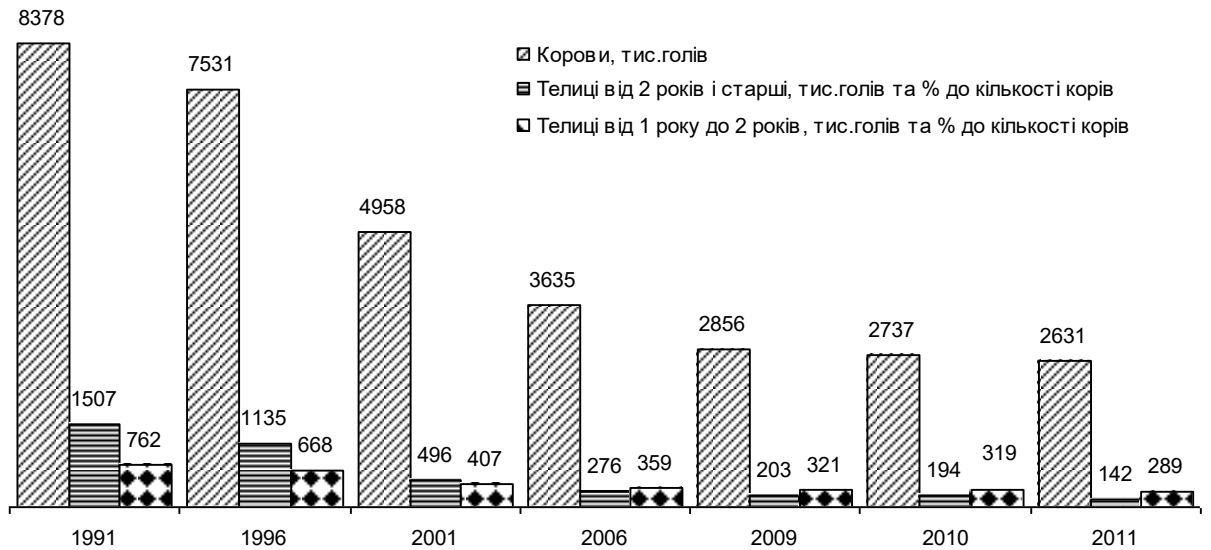

Рис. 1. Динаміка поголів'я корів та телиць за віком станом на 1 січня, тис. гол.

Своєчасне поновлення стада, заміна вибракуваного поголів'я в господарстві забезпечується за рахунок створення групи ремонтного молодняка племінних корів. За розміром дана група повинна бути в 1,5–2 рази більша за поголів'я корів, яке підлягає вибракуванню. Це дає змогу відібрати для запліднення найбільш розвинений молодняк з ознаками високопродуктивної худоби.

Зазначимо, що важливим є комплектування стада основного поголів'я в умовах індустріалізації галузі. За допомогою спеціальних тестів формують вирівняне стандартне поголів'я із урахуванням таких вимог, як високий рівень продуктивності, швидкість віддачі молока, швидкість споживання корму, відсутність агресивності. Молоде поголів'я має бути придатним для машинного доїння і годівлі, стійким проти захворювань і стресів, здатним до відтворення тощо.

У процесі відтворення основного поголів'я, важливо встановити раціональну структуру відповідно до прийнятої спеціалізації в галузі. Відомо, що від раціонального співвідношення статевих і вікових груп тварин залежать темпи відтворення стада та рівень продуктивності [7].

Розрізняють фактичну і організаційну структуру стада. Фактична структура характеризує реальний стан поголів'я на певний період, а

організаційна – повинна відповідати програмі перспективного розвитку галузі, досягненню передбачених показників щодо кількості тварин, їх продуктивності тощо.

Зазначимо, що на структуру стада впливають наступні чинники: спеціалізація галузі, вік молодняку, темпи приросту поголів'я, строки отримання приплоду та інші фактори. Структура стада великої рогатої худоби, як правило, аналізується на початок або кінець року, оскільки між цими періодами відбуваються постійні зміни в поголів'ї. Наприклад, у молочному скотарстві за науковообґрунтованими рекомендаціями частка корів повинна становити понад 55%, у молочно-м'ясному – від 45–55%, м'ясо-молочному – 35–45%, у м'ясному – до 35%. У господарствах молочного напрямку, розміщених у приміських зонах, доцільно мати таку структуру стада: корови – 60%, нетелі – 9%, молодняк старше року – 11%, телята до року – 20% [8].

Відомо, що норматив вибракування тварин молочного скотарства основного поголів'я залежить від терміну використання корів. При його визначенні враховують рівень продуктивності тварин, здатність до відтворення і машинного доїння, інтенсивність їх використання. Процент вибракування при цьому становить 15-25%. Зазначимо, що на практиці товаровиробники намагаються подовжити термін використання основного поголів'я, оскільки вирощування ремонтного молодняку, нетелей пов'язане з великими витратами. Зауважимо, що подовженню терміну використання основного поголів'я сприяє:

- організація годівлі молочного скотарства на основі повноцінних, збалансованих за поживними речовинами раціонів;
- ретельний догляд за тваринами, чітке дотримання зоогігієнічних норм утримання худоби;
- проведення у визначені строки профілактичних зооветеринарних заходів для запобігання захворюванню тварин;

- застосування раціональних форм організації утримання поголів'я, виконання виробничих процесів;

- застосування селекційних методів відтворення високопродуктивного молочного стада.

Організаційні заходи щодо відтворення основного поголів'я великої рогатої худоби мають бути спрямовані на його поліпшення за рахунок заміни малопродуктивних корів високопродуктивним породним молодняком (рис. 2).

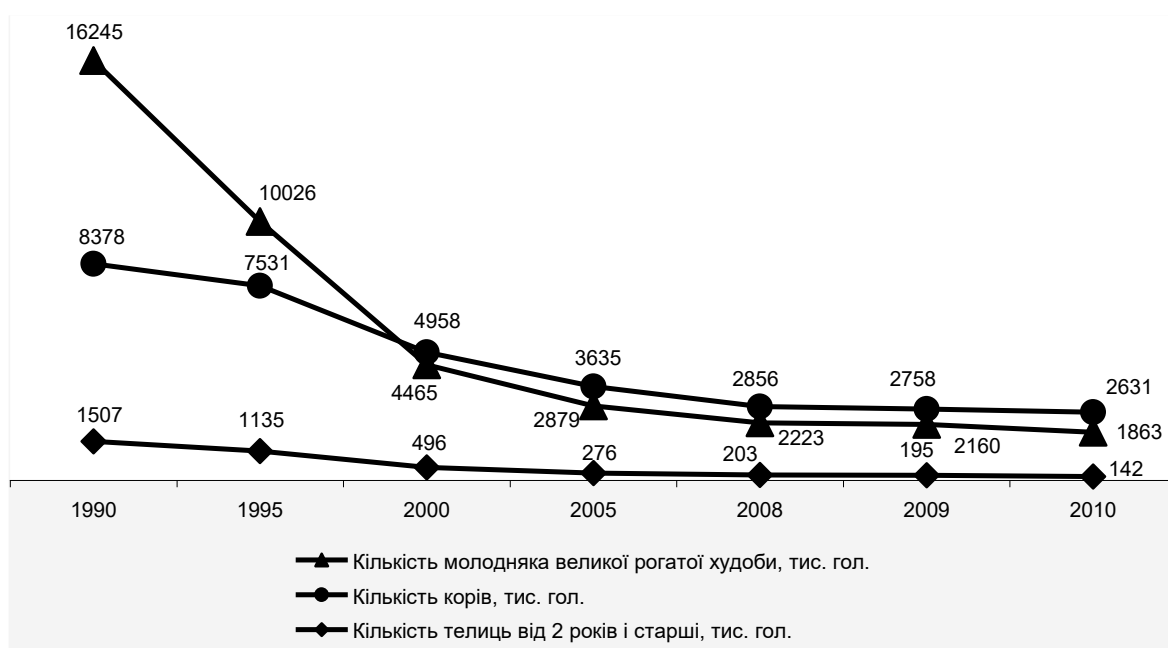

Рис. 2. Динаміка чисельності поголів'я корів, молодняку великої рогатої худоби та наявності телиць від 2 років і старше

Аналізуючи наведену динаміку можна зробити висновок, що протягом 2011-2012 рр. спад поголів'я корів буде продовжуватися, так як закупівля телиць імпортової селекції проводиться в недостатній кількості, а повне відновлення стада потребує значних грошових вкладень.

За розрахунками вартість 1 голови телиці старше 2-х років для відтворення стада корів коливається від 8,6 тис. грн до 14,2 тис. грн в залежності від якості по продуктивності. Тобто, для відтворення стада за рахунок поповнення телицями, вирощених вітчизняними виробниками потрібно не менше 2,2 млрд грн (220 тис. голів x 10000 грн (середня ціна)). При умові закупівлі 230 тис. телиць за рахунок імпорту додатково потрібно

ще 3,5 млрд гривень.

Отже, ситуація, що склалася потребує негайного вирішення щодо збереження поголів'я телиць та поповнення основного стада корів якісним молодняком.

Для досягнення ефективного відтворення оптимальної кількості поголів'я великої рогатої худоби, на нашу думку, в господарствах необхідно здійснювати ряд заходів: впровадження інноваційних досягнень у галузі тваринництва; використання селекційної бази; використання збалансованих раціонів кормів; проведення реконструкцію та ремонт тваринницьких приміщень; здійснення інтенсивної вибраковки низькопродуктивних і хворих тварин; забезпечення інтенсивного росту ремонтних телиць; прискорення обороту стада. При неефективному відтворенні виникає загроза в недостатньому забезпеченні населення молоком і молочними продуктами вітчизняного виробництва.

На нашу думку, доцільно також терміново запровадити стимулювання щодо вирощування поголів'я корів в сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення, які нині стали основними виробниками молока. З прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки агропромислового комплексу в умовах світової фінансової кризи» від 22 грудня 2009 р. № 1782-VI з'являються можливості здійснювати доплати на одну корову за рахунок спеціального фонду державного бюджету (пункт 11.21).

Висновки. Організацію процесу відтворення стада необхідно здійснювати цілеспрямовано, відповідно до організаційно-економічних заходів з метою досягнення високої ефективності виробництва. Запровадження заходів щодо забезпечення сталого розвитку через організацію збалансованого відтворення поголів'я робочої та продуктивної худоби забезпечить заплановані темпи росту поголів'я тварин, достатній рівень молочної продуктивності, значно знизить виробничі витрати на вирощування молодняку і підвищить ефективність його використання.

Бібліографічний список: 1. Березівський П. С. Відродження галузі скотарства у сільськогосподарських підприємствах Львівської області: оцінка, проблеми, прогнози / П. С. Березівський // Економіка АПК. – 2010. – № 2. – С. 15-20. 2. Ільчук М. М., Радько В. І. Нарощування потенціалу та підвищення ефективності молочної промисловості. Молочна та молокопереробна промисловість: Україна – 2007 / М. М. Ільчук // Гром. орг. «Асоціація «Український клуб аграрного бізнесу». – К.: Логос, 2008. – С. 121–132. 3. Мостенська Т. Л. Показники стану молочної промисловості України / Т. Л. Мостенська // Наукові праці НУХТ. – 2009. – №29. – С. 91–94. 4. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні: моногр. / [за ред. П.Т. Саблука і В. І. Бойка]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 340 с. 5. Шпичак О.М. Реалізація продукції особистими селянськими господарствами – витрати, ціни, ефективність: монографія / О.М. Шпичак, І.В., Свиноус. – К.: ННЦ ІАЕ УААН, 2008. – 300 с. 6. Тваринництво України. Статистичний збірник / Державний комітет статистики України. За ред. О. М. Остапчука. – К.: 2011. – 202 с. 7. Аграрний сектор України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agro.ua.net/economics/documents/category-116/doc-176/> 8. Полупан Ю. Бізнесова привабливість племінного молочногo скотарства / Ю. Полупан, П. Шаран // Пропозиція. – 2008. – № 10. – С. 118–120.

В.В. Зубченко. К вопросу обеспечения устойчивого развития молочного скотоводства. Исследовано современное состояние и формирование поголовья молочного стада. Обоснованы направления и предложены меры обеспечения постоянного воспроизведения основного поголовья большого рогатого скота.

V. Zubchenko. On sustainable development dairy cattle breeding. The modern state and forming of population of suckling herd is investigational. Directions are grounded and the measures of providing of the permanent reproducing of basic population of large cattle are offered.